

УДК 929:94(477)

Д. В. Кудінов*КЗ “Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти”***М. А. Михайліченко***Сумський національний аграрний університет***УКРАЇНСЬКИЙ СТАРШИНА****МИКОЛА ГЕОРГІЙОВИЧ КОБЕЛЯЦЬКИЙ: НАЧЕРК БІОГРАФІЇ**

Дана публікація є першим біографічним нарисом Миколи Георгійовича Кобеляцького, старшини української армії, який брав участь у боротьбі за утримання м. Суми в складі Української Народної Республіки. Здійснена характеристика наявного корпусу джерел – архівних документів, довідникової літератури, “Картотеки Бюро з урахування втрат на фронтах Першої світової війни 1914–1918 рр.”, наказів про відзначення Василя та Миколи Кобеляцьких чинами та орденами, опубліковані у виданні “Височайші накази про військові чини”, газеті “Російський інвалід”, та журналі “Розвідник”, мемуарів колишніх червоних партизанів та сумського повітового старости Сергія Гребеницького. Акцентована участь родини Кобеляцьких в українофільському рухові у Сумах на початку ХХ ст., зокрема, в організації українського гуртка театральних аматорів, біографії Георгія та Василя Кобеляцьких – рідних братів М. Г. Кобеляцького. Розлого описана бойова звитяга Миколи Георгійовича, відмічена нагородами за участь у Першій світовій війні. Схарактеризовані його дії на посаді командира кінної стражі, створеної для охорони регіону в період Гетьманату. Нарешті, розкрита роль М. Г. Кобеляцького в організації оборони м. Суми взимку 1918–1919 років від наступу іррегулярних частин Української радянської армії. Окреслені причини поразки республіканських військ. Висвітлене авторське бачення відсутності особистої відповідальності на М. Г. Кобеляцькому за провал оборони м. Суми силами УНР. На основі джерел особового походження дана характеристика особистих якостей М. Г. Кобеляцького.

Ключові слова: Микола Георгійович Кобеляцький, Суми, Сергій Якович Гребеницький, Українська Народна Республіка, республіканська армія, більшовики, червоні партизани, Панас Багацький.

Сучасні студії з минулого революційних подій 1917–1921 рр. в Україні, окрім вирішення базових питань проблеми, акцентують увагу й на персоналіях. При цьому в об’єктив дослідження історика потрапляють не лише біографії видатних чи значимих діячів українського національного визвольного руху, але й життєписи місцевих лідерів та рядових бійців революції. Вельми цікавими є відкриття, пов’язані з регіональною історією, що дає можливість по-новому поглянути на події столітньої давнини в провінції, оцінити роль та значення особистості у розвитку суспільно-політичного руху в тому чи іншому краю.

На сьогодні малодослідженою сторінкою історичної науки залишається відтворення українського національного руху, подій Української революції на території Сумщини й, як не дивно, відносно її нинішнього адміністративного

центру. Перебуваючи під сильним впливом російських політичних течій (лівої та ліберальної), він, тим не менш, у 1917–1919 рр. не залишався осторонь боротьби за вільну Україну. Тож боротьба за контроль над цим значимим промисловим центром Слобожанщини між силами Української Народної Республіки та її основним противником – радянськими збройними формуваннями – двічі приймала форму відкритого збройного протистояння. Звичайно, уявити ці процеси без участі військових старшин української армії неможливо. Так само важко відділити військову організацію в межах Сумського повіту УНР від особистості М. Г. Кобеляцького. Не дарма наприкінці 1918 – на початку 1919 рр. його ім'я отримало називний характер для військовиків республіканської армії у Сумах в сприйнятті її противників.

Метою даної публікації є узагальнення біографічних відомостей про Миколу Георгійовича Кобеляцького, а також з'ясування його ролі в комплектації й управлінні військового контингенту Дієвої армії УНР в Сумах, організації оборони міста на початку січня 1919 року.

Дана розвідка не претендує на вичерпність уявлення про життєвий шлях М. Г. Кобеляцького. Інформація, якою володіють автори, доволі фрагментарна й стосується об'єкту дослідження побіжно. Відсутні й особові матеріали родини Кобеляцьких, які б могли повніше представити її генеалогію та відтворити сімейні історії. Утім, наявні ресурси все таки дозволяють сформувані загальні уявлення про діяча Української революції на Сумщині. Останні можна згрупувати наступним чином: 1) документи Державного архіву Сумської області (далі – ДАСО), що презентують ділову переписку військових частин, дислокованих у Сумах, із міською управою за участю М. Г. Кобеляцького; 2) справа про заснування “Сумського малоросійського гуртка любителів драматичного та музичного мистецтв” за безпосередньої участі родини Кобеляцьких (Ф. 29: Харківське губернське у справах товариств присутствіє) Державного архіву Харківської області; 3) довідникова література, представлена щорічниками – Харківськими календарями, де фігурує прізвище М. Г. Кобеляцького з короткими повідомленнями про його посади й чини; 4) “Картотека Бюро з урахування втрат на фронтах Першої світової війни 1914–1918 рр.”, з якої автори черпали інформацію про їх поранення під час Великої війни; 4) накази про відзначення В. Г. та М. Г. Кобеляцьких, опубліковані у виданні “Височайші накази про військових чинів”, газеті “Російський інвалід”, та журналі “Розвідник”; 5) мемуари: а) спогади колишніх бійців партизанського загону Панаса Багацького, який вів бої за Суми проти “петлюрівців” у січні 1919 року, де міститься характеристика військ противника (віддруковані в збірнику “Жовтень на Сумщині” (1958), газетних публікаціях та збережені в рукописах з фонду Р-2362 (Колекції окремих документів дожовтневого періоду з історії Сумської області) Державного архіву Сумської області); б) спогади колишнього сумського повітового старости періоду Гетьманату генерал-майора С. Я. Гребенщикова, котрий дав оцінку особистісних якостей М. Г. Кобеляцького, визначив його роль у переході влади від гетьманських сил до Директорії у листопаді 1918 року в регіоні; в) спогади колишнього полковника, начальника генерального штабу армії УНР О. В. Сливинського (1886–1953) про баталію під Ярославцями в серпні 1914 р., у

якій взяла участь 10-ї кавалерійська дивізія генерала від кавалерії графа Ф. А. Келлера й де міститься інформація про В. Г. Кобеляцького [1; 13; 21; 37].

Історіографічною основою дослідження, передусім, є спеціалізована публікація одного з авторів даної статті, де розкрита хронологія та зміст подій військового протистояння між республіканськими та більшовицькими силами взимку 1918–1919 років в Сумах [23]. З урахуванням доступних матеріалів дослідження автори запропонували розглянути життєпис представника української армії в такому порядку: 1) відомості про родину Кобеляцьких; 2) участь Кобеляцьких в українофільському русі в Сумах; 3) військова кар'єра М. Г. Кобеляцького в Російській імператорській армії; 4) оцінка особистих та професійних якостей військового в спогадах сучасників; 5) керівництво М. Г. Кобеляцьким 10-м кінним Новгород-Сіверським полком та його участь у підготовці Сум до оборони; 6) розв'язка збройного протистояння між червоними партизанами й республіканцями за м. Суми та подальша доля Миколи Георгійовича Кобеляцького.

Кобеляцький Микола Георгійович народився 29 травня 1879 р. в Сумах у сім'ї міського пристава, колезького асесора, спадкового дворянина козацько-старшинського походження Георгія Олександровича Кобеляцького (Кобиляцького) та його дружини Олександри Андріївни [12, арк. 319 зв.; 19]. Микола мав молодших братів Георгія, Михайла та Василя. Помітний слід в історії м. Суми залишив Георгій Георгійович Кобеляцький. Він народився у Сумах в 1884 р., отримав юридичну освіту й деякий час за фахом працював у рідному місті. Надалі перебував на посаді мирового судді Верхнеудінська в Забайкаллі. Тут у 1917 р. був обраний головою суддею Тимчасового суду. Через три роки, відповідно наказу міністра юстиції народно-революційної влади Далекосхідної республіки, Г. Г. Кобеляцький був призначений народним суддею на 2-гу ділянку Прибайкальського судового округу. Пізніше він переїхав до м. Балахна Нижегородської області (Горьківського краю), де працював на посаді члена колегії захисників. У 1935 р. він був заарештований за звинуваченням по ст. 58, п. 10 Карного кодексу РСФРР (“Пропаганда або агітація, що містять заклик до повалення, підризу або ослаблення Радянської влади чи до вчинення окремих контрреволюційних злочинів, а також поширення або виготовлення чи збереження літератури того самого змісту, що тягнуть за собою позбавлення волі на строк не нижче шести місяців”), а згодом засуджений до трьох років виправно-трудових таборів. Надалі доля цього сум'янина невідома [18; 29; 38]. Наймолодший з братів – Василь Кобеляцький, – як і Микола, обрав кар'єру військового. Його історична біографія, на нашу думку, варта окремого вивчення¹.

¹ Кобеляцький Василь Георгійович вірогідно, народився у Сумах. У 1910 р. закінчив Тверське кавалерійське училище. На початок Першої світової війни в чині корнета служив у 10-му Новгородському драгунському полку, де і його старший брат. Василь Георгійович відзначився у відомому зустрічному кавалерійському бою поблизу с. Ярославичі 8 (21) серпня 1914 р., де він хоча і зазнав поранення, утім, залишився у строю. О. В. Сливинський так згадував про звитягу В. Г. Кобиляцького: “роздмухувався рукопашний бій: вершник рубав, колов вершника ... 10-го Драгунського полку поручик (насправді, на момент бою В. Г. Кобеляцький ще мав чин корнета) Кобеляцький ударом шашки відсік по лікоть обидві руки австрійського майора, який скакав поряд; а шашка, хиялячись далі, впилася до хребта в шию породистого гунтера...”. Надалі

Родина Кобеляцьких відзначалася підкресленим українофільством. Про це свідчить їхня активна участь у створенні “Сумського малоросійського гуртка любителів драматичного та музичного мистецтв” (себе ж “малороси” йменували не інакше як «сумський український гурток»), метою якого проголошувалося “сприяння розвитку драматичного й музичного дарування серед своїх членів”. Відповідне звернення про дозвіл на його заснування до харківського губернатора в листопаді 1907 р. серед багатьох представників сумської громадськості підписали Георгій, Михайло й Микола Кобеляцькі. Після бюрократичних поневірянь влітку наступного року сум’яни отримали дозвіл на створення гуртка. Його статут було зареєстровано лише восени 1909 р. Першим головою правління організації, що налічувала в своєму складі в 1910–1911 рр. близько 230 членів, був обраний Г. Г. Кобеляцький, котрий, щоправда, її очолював лише до кінця жовтня 1910 р. (припустимо, у зв’язку з від’їздом із Сум) [15, арк. 1–2, 7; 28, с. 4]. Листування з губернським у справах товариств присутством велося через адресу проживання Г. Г. Кобеляцького – вул. Думська (нині – вул. Академічна), 7. Станом на 1919 р. за Кобеляцькими значилася інша адреса – вул. Покровська, 13 (один з двох поверхів належав Вірі Кобеляцькій), що знаходилося неподалік від попередньої адреси (цей будинок зберігся до нашого часу) [10, арк. 16].

На момент створення “малоросійського гуртка” М. Г. Кобеляцький вже був досвідченим офіцером. Перше свідчення про військову службу корнета М. Г. Кобеляцького маємо за 1901 р. [40, с. 177]. Під час подання разом із братами звернення на ім’я губернатора він мав звання штабс-ротмістра 28 драгунського Новгородського Його Величності Короля Вюртемберзького полку, який від 1874 р. перебував на постійних квартирах в м. Суми [42, с. 26]. Наприкінці того ж 1907 року регімент змінив порядковий номер на “10”, а перед початком Першої світової війни “втратив” ім’я шефа короля Вюртемберзького Вільгельма II й почав скорочено називатися “10-й драгунський Новгородський полк”. До цієї події М. Г. Кобеляцький був підвищений до чину ротмістра (21 січня 1914 р.), нагороджений орденами Св. Станіслава III та II ступенів, Св. Анни III ступеню та обіймав посаду начальника навчальної команди [4, с. 37; 5, с. 154; 41, с. 120]. Разом зі своїм братом Василем Микола Георгійович брав участь у славнозвісному бою під с. Ярославичі, де дістав поранення [20]. Надалі особиста хоробрість і ретельне виконання завдань командування полку М. Г. Кобеляцьким неодноразово

хоробрий молодий офіцер неодноразово нагороджувався. Зокрема, протягом лютого–квітня 1915 р. “за успіхи в справах проти ворога” він був відзначений орденами Св. Володимира IV ступеню з мечами та биндою, Св. Станіслава III ступеню з мечами та биндою, Св. Анни IV ступеню. У жовтні 1915 р. нагороджений орденом Св. Станіслава II ступеню з мечами. У грудні 1915 р. штабс-ротмістр В. Г. Кобеляцький став кавалером ордену Св. Георгія IV ступеню “за те, що перебуваючи протягом трьох днів з 23-го по 25-е вересня 1914 року з роз’їздом в тилу противника, в умовах крайньої небезпеки, виявив наступ двох австрійських корпусів і надав точні свідчення про їхнє пересування, чим посприяв успішному виконанню завдання дивізії”. Наприкінці 1915 р. він був відряджений до Ставки Верховного головнокомандувача. Надалі відомості про бойовий шлях В. Г. Кобеляцького обриваються. У березні 1918 р. він був розстріляний більшовиками в Ромнах [2; 6, с. 112; 7, с. 228; 8, с. 624; 16; 17, с. 604; 30; 32, с. 55; 36, с. 604–606; 37, с. 15]. Припустимо, що Василь Георгійович брав участь в формуванні українських частин у 1917 р. Натомість, ця думка ще потребує документального підтвердження.

відзначалося бойовими нагородами. Так, у лютому 1915 р., “за успіхи проти неприятеля” він був нагороджений орденом Св. Анни II ступеню з мечами, у квітні того ж року – орденом Св. Володимира IV ступеню з мечами і биндою, а в липні – мечами до ордену Св. Станіслава II ступеню [31, с. 112; 8, с. 610; 34, с. 378]. Нарешті, у квітні 1915 р. він нагороджений Георгіївською зброєю “за те, що 10-го й 18 листопада 1914 року зі спішеним ескадроном двічі багнетним ударом узяв шанці противника на позиціях поблизу сіл Пшпоїна й Петрівка” [33, с. 272]. Відповідно нагородам змінювалися чини М. Г. Кобеляцького: наприкінці грудня 1915 р. він отримав чин підполковника, а у червні 1916 р. – полковника [3, с. 2; 35, с. 303]².

Успіхи військової кар’єри затьмарювалися пораненнями бойового офіцера. Відомо, що протягом травня 1915 р. він перебував на повторному лікуванні (від поранення, отриманого у серпні 1914 р.) у лазареті № 1 Південної залізної дороги (станція Харків). Після одужання повернувся до діючої армії [5].

Вочевидь, вже після розвалу фронту напередодні укладання Брест-Литовського миру М. Г. Кобеляцький повернувся до Сум, де після вигнання червоногвардійців німецькими військами 1 квітня 1918 р. вступив на службу до місцевого апарату української влади. Улітку – восени 1918 р. полковник перебував на посаді командира кінної сотні стражників в розпорядженні повітового старости. Саме про цей короткий період життя М. Г. Кобеляцького маємо найбільше свідчень завдяки спогадам С. Я. Гребенщикова, який дав характеристику особистим та професійним якостям Миколи Георгійовича. Прикметно, що до часу антигетьманського перевороту він згаданий мемуаристом лише один раз: “такий собі Кобелецький”, призначений “за рекомендацією союзу хліборобів”, на чолі щойно створеної на кошти сумських поміщиків та підприємців кінної сотні, “поставив свою частину на воєнну ногу”, домігся при підтримці очільника повіту, до якого він перебував у прямому підпорядкуванні, добитися створення “єдиної найбільш озброєної та добре згуртованої частини”. Цим він значно контрастував із багатьма іншими відомими С. Я. Гребенщikovим старшими офіцерами в Сумах, дезорієнтованими в політичному відношенні та почасти безвідповідальними на військовому поприщі. На користь Кобеляцького свідчили “і зовнішній хвацький вигляд, і бойовий командний стаж, і георгіївський офіцерський хрест” (мемуарист сплутав із іншою нагородою – Георгіївською зброєю). Натомість політичні погляди самого М. Г. Кобеляцького та деякі особисті вади (якщо довіряти повідомленню колишнього повітового старости, Микола Георгійович мав схильність до зловживання алкоголю) в подальшому охолодили ставлення С. Я. Гребенщикова до підлеглого. Безумовно, його осуд Миколи Георгійовича в тому, що він “дуже погано проявив себе в моральному відношенні” багато в чому можемо віднести на рахунок політичних розбіжностей між ними, що виявилися під час повалення Гетьманату. Сергію Яковичу, відвертому монархісту, прибічнику відновлення монолітної російської держави, який допускав лише культурне українство, до того ж відданому своїм обов’язкам до моменту відречення гетьмана, була не до вподоби “зрадницька” поведінка сотника, який без особливих зволікань

² За даними С. Я. Гребенщикова, М. Г. Кобеляцький чин полковника отримав лише наприкінці 1918 р., а до цього часу носив погони ротмістра [1, с. 264]. Утім, ця впевненість мемуариста є аберацією пам’яті.

перейшов на бік Директорії та своїми діями зірвав наміри старости несподівано напасти на петлюрівський загін, що розмістився на залізничному вокзалі [1, с. 142, 246, 250, 256].

Помітну роль у військово-політичних подіях узимку 1918–1919 рр. М. Г. Кобеляцькому відводили й колишні червоні партизани. Зокрема, начальник зв'язку та розвідки загону П. С. Багацького М. Д. Ковальов серед очільників військ республіканців у Сумах виділяв саме М. Г. Кобеляцького, розуміючи його роль, вочевидь, як дійсного керівника лав оборонців. Подібне вказував його військовий побратим І. Х. Корнієнко: “у Сумах *начальником* (виділено нами – авт.) був офіцер-українець Кобеляцький” [13, арк. 107]. Нарешті, саме прізвище полковника фігурує у вірші червоних партизан, що став піснею в одному з загонів Сумського 9-го стрілецького полку Української радянської армії: «Як взяли ми місто Суми / Прямо з ходу, з бою, / То дали куті хрещенській / Ворогові вволю. / Партизанській наш загін / Панаса Багацького / Розбив в Сумах офіцерів, / Кінноту Кобеляцького!» Тож немає дивного й в тому, що прізвище Кобеляцького разом із ім'ям повітового коменданта Соболя згодом фігурувало в радянських краєзнавчих розвідках у якості головних антагоністів драми, що розігрувалося довкола протистояння на Сумщині [22].

Утім, “підвищення” Кобеляцького до рівня командуючого сумським угрупованням Дієвої армії УНР є явним перебільшенням. Насправді, загальне керівництво обороною м. Сум зосереджувалося в руках “начальника бойових операцій Сумщини” військового старшини В. З. Філоновича [39, с. 455]. Не вказує його в якості очільника всіх військових сил УНР і С. Я. Гребенщикова. Проте, це зовсім не применшує значення Кобеляцького в підготовці республіканських військ до бою з противником за м. Суми. Передусім, новопризначеному командирі 10-го кінного Новгород-Сіверського полку (назва частини, утвореної на базі колишнього 10-го драгунського Новгородського полку) необхідно було забезпечити комплектування своєї частини, яка перебувала фактично в зародковому стані. У червні 1918 р. розпочався процес її організації (у документах 1918 р. зустрічаються формулювання “знов формується”, “відновлюється”). До канцелярії “бувшого 10 Драгунського Новгородського полку”, що розміщувався в будинку Косикова по Суджанській вулиці, запрошувалися на запис вахмістри, чотові, писарі і козаки), охочих виявилось небагато. За спогадами С. Я. Гребенщикова, станом на листопад 1918 р. “кавалерійський кадр” був геть неукomплектований – мав лише невелику кількість солдат та 20 офіцерів, “причому солдати в сенсі дисципліни геть не надійні”. Щоправда, у листопаді того ж року очікувався призов до війська, але це завдання виявилось фактично зірваним подальшими політичними подіями в країні. Лише після того як полковника Яненка всередині грудня 1918 року на посаді командира регіменту змінив М. Г. Кобеляцький, частина була посилена бійцями колишньої кінної сотні стражників, а до моменту бою за Суми вже мала кілька сотень. За повідомлення повітового коменданта П. Соболя, станом на 21 грудня 1918 р. у Сумах для охорони міста було залучено 375 козаків, переважно з 10-го кінного Новгород-Сіверського полку. Про “прибуття поповнення” в господарській записці на адресу міської управи писав і сам Микола Георгійович [1, с. 245, 264, 273; 11, арк. 188; 24; 26].

У цей час М. Г. Кобеляцький переймався не лише військовим вишколом новобранців, але й побутовими справами полку. Зокрема, наприкінці грудня 1918 року він вимагав від міської управи відремонтувати димар в будинку Пустовойтова на Суджанській вулиці, де розміщувався архів та їдальня старшин полку; ставив питання перед міською думою про надання хур для підвезення реквізованого фуражу до штабу, доставки дров для опалення бараків в яких розміщувалися військовослужбовці, тощо [9, арк. 3; 11, арк. 188, 245].

Ініціативи М. Г. Кобеляцького щодо форсованого формування частини зустріли схвалення “командувача Білгород-Сумським фронтом” (командувача Лівобережною групою Армії УНР) П. Ф. Болбачана, котрий у телеграмі від 20 грудня 1918 р. побажав йому у цій справі разом із повітовим комендантом полковником П. Сободем “від усієї душі успіху” [27]. Отже, певною мірою правильним є судження одного з колишніх бійців загону Багацького про те, що саме М. Г. Кобеляцький “з рештків колишнього імперіалістичного 10 драгунського полку... сформував кінний полк”. Нарешті, саме цей підрозділ, хоча й далеко не доукомплектований з неспрацьованим особовим складом був найбільш боєздатною частиною сумського гарнізону. М. Г. Кобеляцький відправляв кіннотників у роз'їзди поблизу Сум для відстеження дій противників, наводив порядок у місті, коли там бешкетували погромники й, нарешті, відправляв на боротьбу з “червоними” [13, арк. 17; 14, арк. 25].

Утім, ситуація була не на стороні командира полку: “Петлюрівське командування *гарячково* (виділено нами – авт.) збирало свої сили, зосереджувало в місті збройний кулак, щоб дати відсіч більшовикам” [21, с. 33]. Брак часу, політична дезорієнтація міського населення й успіхи більшовицької пропаганди унеможливили створення за короткий термін потужного “збройного кулака”. До того ж більшість офіцерів у місті зневажливо ставилася до УНР. Багато з них були мобілізовані до частини примусово (за наказом сумського повітового коменданта всі “старшини належучі до мобілізації” повинні були під загрозою оголошення їх “ворогами народу” та піддавання “польовому суду” обов'язково з'явитися до мобілізаційного пункту), орієнтувалися на російську контрреволюцію, а не на українську ідею. Набір рядового складу відбувався виключно добровільно. Відповідно розраховувати на значне поповнення полку свідомим контингентом не доводилося. Нарешті, попри те, що основні сили республіканців у місті склалися з 500–600 осіб, що значно перевищували чисельність загону Багацького, вони виявилися недостатньо озброєними через брак військових запасів, залишених від царських часів та незгоду німецького командування передати захисникам УНР частину зброї. Більше того, командування республіканських військ відвело частину сил з Сум до Конотопу, що об'єктивно послабило можливості оборонців, яким, до того ж, бракувало дисциплінованості: С. Я. Гребенщиков згадував, що в останні дні перебування в Сумах кіннотники Кобеляцького навіть вдавалися до грабунку цивільного населення, а сам полковник вимушений був підтримувати порядок у своєрідний спосіб – роздаючи солдатам горілку [1, с. 275].

Більшовицькому наступу на Суми передував невдалий для республіканців бій за станцію Баси у ніч з 3 на 4 січня 1919 р. Після цього командування загону червоних партизан вирішило здобути Суми ударом трьома колонами: на півночі в напрямку залізничного вокзалу наступала колона під проводом Багацького; на

півдні в напрямі кадетського корпусу – колона під головуванням Орлова; колона Лепехи повинна була здобувати центр міста. Вранці 5 січня “червоні” атакували республіканські сили. Запеклий бій відбувся в центрі міста на Покровській площі та Соборній вулиці, де кавалеристи Лепехи рубалися з кіннотниками Кобеляцького. Не витримавши удару більшовицьких сил, республіканці відступили з Сум на захід (обоз полку М. Г. Кобеляцький заздалегідь розташував на виїзді із міста по Роменському шляху), втративши за підрахунками їхніх противників до 15 осіб загиблими. Командування над зведеним загonom відступаючих взяв на себе М. Г. Кобеляцький. У Ромнах його кіннотники дали бій місцевим більшовикам [1, с. 272–278; 23, с. 64–65].

Пізніше з числа оборонців міста та мешканців Сумського повіту був сформований Сумський окремий курінь в складі 4-го полку Окремого корпусу січових стрільців. Чи продовжив у ньому службу Микола Георгійович наразі не відомо. За чутками, які вже в Одесі від знайомих сум’ян чув С. Я. Гребенщикова, 11 січня 1919 р. роменські більшовики зуміли роззброїти деморалізований загін М. Г. Кобеляцького. Сам він начебто перейшов на службу до “советів”, а потім був ними ж розстріляний [1, с. 282–283]. Вочевидь, і тут проявилася відразу до “вщент морально спустошеної” людини з боку мемуариста та осіб, яким відверто не подобався “петлюрівський” полковник. Примарною залишається інформація й про його долю після 1919 року. Відомо, що від 1927 р. М. Г. Кобеляцький перебував на особливому обліку ОДПУ по м. Іваново-Вознесенськ [12]. Тож перспективними для подальшого дослідження біографії Миколи Георгійовича залишаються питання наявності чи відсутності факту застосування репресій по відношенню до нього, його професійна зайнятість у якості цивільної особи, сімейний статус, відомості про місце й дату смерті, нарешті, наявність спадкоємців. Їх успішне з’ясування, безумовно, залежить від винайдення невідомих раніше документів у державних архівах України та Російської Федерації, доступу до приватних колекцій рукописів і актів тощо.

У цілому, Микола Георгійович Кобеляцький являє собою образ українського військового доби революції 1917–1921 рр., який відзначався шляхетним походженням, небайдужістю до української справи, особистою хоробрістю, що підкреслено хронологією відзнак під час Першої світової війни, організаторськими здібностями, активністю та виразною суспільно-політичною позицією, проявленими напередодні вирішального бою з противником. Переважно на його плечі та на долю його бійців лягла відповідальність за оборону міста Суми від наступу іррегулярних частин Української радянської армії. Попри те, що із цим завданням вони не впоралися, у цьому годі шукати особистої провини М. Г. Кобеляцького. Поразка 5 січня 1919 р. зумовлена низкою об’єктивних причин – дефіцитом часу для організації оборони, браком патріотично налаштованих старшин, відсутністю достатнього озброєння й моральної підтримки з боку населення, що, врешті, разом зумовлювало недостатньо високий бойовий дух сумського угруповання Дієвої армії УНР.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Воспоминания* генерала Сергея Яковлевича Гребенщикова / Сост. Ю. Арбатская. – Симферополь: Н. Оріанда, 2009. – 343 с.

2. **Высочайшие** награды объявленные в Высочайшем приказе 22 декабря 1915 г. // Русский инвалид. – 1916. – № 6. – С. 1.
3. **Высочайшие** награды объявленные в Высочайшем приказе 28 декабря 1915 г. // Русский инвалид. – 1916. – № 9. – С. 1–3.
4. **Высочайшие** приказы. Бесплатное приложение // Разведчик. – 1914. – № 1214. – С. 33–40.
5. **Высочайшие** приказы. Бесплатное приложение // Разведчик. – 1914. – № 1226. – С. 153–160.
6. **Высочайшие** приказы. Бесплатное приложение // Разведчик. – 1915. – № 1270. – С. 101–124.
7. **Высочайшие** приказы. Бесплатное приложение // Разведчик. – 1915. – № 1274. – С. 213–244.
8. **Высочайшие** приказы. Бесплатное приложение // Разведчик. – 1915. – № 1285. – С. 589–626.
9. **Державний** архів Сумської області (ДАСО). Ф. 1. Оп. 1. Спр. 132: Відношення Сумського повітового комісаріату в міську управу й банк про відведення приміщень для розквартированих військ. – 562 арк.
10. **ДАСО**. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 139: Книга обкладання зборами власників будинків на користь армії Денікіна. – 115 арк.
11. **ДАСО**. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 36: Справи Харківського губернського розпорядчого комітету, заяви власників квартир про розквартирування військ. Список офіцерів. Т. II. – 269 арк.
12. **ДАСО**. Ф. 744: Метрична книга Покровської церкви м. Суми. Оп. 1. Спр. 23. – 919 арк.
13. **ДАСО**. Ф. П-9. Оп. 1. Спр. 9: Спогади учасників революції 1917–1919 рр. Автобіографії. – 294 арк.
14. **ДАСО**. Ф. Р-2362. Оп. 1. Спр. 60: Копії спогадів учасників революційного руху 1917 р. на Сумщині. – 225 арк.
15. **Державний** архів Харківської області. Ф. 29. Оп. 1. Спр. 61: Про затвердження статуту “Сумського малоросійського гуртка любителів драматичного й музичного мистецтв”. – 8 арк.
16. **Кобеляцкий** Василий Георгиевич [Електронний ресурс] // База данных “Участники Белого движения в России” на январь 2016. – Режим доступа: http://swolkov.org/2_baza_beloe_dvizhenie/2_baza_beloe_dvizhenie_abc-01.htm. – Назва з екрану.
17. **Кобеляцкий** Василий Георгиевич. Карточка раненного (контуженного). “Картотека Бюро по учету потерь на фронтах Первой мировой войны 1914–1918 гг.” [Електронний ресурс] // Памяти героев Великой войны 1914–1918. Портал посвященный событиям и героям Первой мировой войны 1914–1918 / Министерство обороны Российской Федерации; Русское историческое общество; Федеральное архивное агентство. – Режим доступа: <http://gwar.mil.ru/cartoteka/yalutorovsk/532667/>. – Назва з екрану.
18. **Кобеляцкий** Георгий Георгиевич (1884): Жертві политического террора в СССР; Книга памяти Нижегородской области [Електронний ресурс]. – Режим доступа: [https://ru.openlist.wiki/Кобеляцкий_Георгий_Георгиевич_\(1884\)](https://ru.openlist.wiki/Кобеляцкий_Георгий_Георгиевич_(1884)). – Назва з екрану.
19. **Кобеляцкий** Николай Георгиевич [Електронний ресурс] // База данных “Участники Белого движения в России”. Буква К. – Режим доступа: http://swolkov.org/2_baza_beloe_dvizhenie/2_baza_beloe_dvizhenie_abc-01.htm. – Назва з екрану.
20. **Кобеляцкий** Николай Георгиевич. Карточка раненного (контуженного). “Картотека Бюро по учету потерь на фронтах Первой мировой войны 1914–1918 гг.” [Електронний ресурс] // Памяти героев Великой войны 1914–1918. Портал посвященный событиям и героям Первой мировой войны 1914–1918 / Министерство обороны Российской Федерации; Русское историческое общество; Федеральное

- архивное агентство. – Режим доступу: <http://gwar.mil.ru/cartoteka/yalutorovsk/393343/>. – Назва з екрану.
21. **Ковальов М. Д.** За щастя народне / М. Д. Ковальов // Жовтень на Сумщині: спогади учасників Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні. – Суми: Сумське обласне видавництво, 1958. – С. 32–35.
 22. **Косарев А., Харченко О.** Полк Багацького / А. Косарев, О. Харченко // Ленінська правда. – 1966. – № 218. – С. 3.
 23. **Кудінов Д. В.** Військове протистояння більшовицьких та республіканських військ за м. Суми у грудні 1918 р. – січні 1919 р. / Д. В. Кудінов // Сумський історико-архівний журнал: науковий журнал з історії та архівознавства України. – 2017. – № XXIX. – С. 55–68.
 24. **Местная** жизнь // Сумской вестник. – 1918. – № 179. – С. 4.
 25. Наказ сумського повітового коменданта // Сумской вестник. – 1918. – № 180. – С. 1.
 26. **Об'ява** // Луч. – 1918. – № 27. – С. 1.
 27. **Оголошення** // Сумской вестник. – 1918. – № 179. – С. 1.
 28. **Отчет** о деятельности Сумского малороссийского кружка любителей драматического и музыкального искусств за 1910–1911 г. – Суми: Тип. П. Вертикова, 1911. – 30 с.
 29. **Постановление** ВЦИК от 22. 11. 1926 “О введении в действие Уголовного Кодекса Р.С.Ф.С.Р. редакции 1926 года” (вместе с “Уголовным Кодексом Р.С.Ф.С.Р.”) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=3274#07463461661358> 27. – Назва з екрану.
 30. **Российский** государственный архив кинофотодокументов. Группа офицеров 9-й армии, награжденных орденом св. Георгия 4-й степени, откомандированных от штаба 9-й армии в Ставку Верховного главнокомандующего. Шифр: Ал-32 сн.52 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://photo.rgakfd.ru/showObject.do?object=1808067176>. – Назва з екрану.
 31. **Россия.** Военное министерство. Высочайшие приказы о чинах военных [Електронний ресурс]. – СПб.: [б. и.], 1914. – Т. 15 июля – 31 октября. – 493 л., разд. паг. – Режим доступу: <https://dlib.rsl.ru/01008244805>. – Назва з екрану.
 32. **Россия.** Военное министерство. Высочайшие приказы о чинах военных [Електронний ресурс]. – СПб.: [б. и.], 1915. – Т. 1–31 октября. – 430 л., разд. паг.
 33. **Россия.** Военное министерство. Высочайшие приказы о чинах военных. – СПб.: [б. и.], 1915. – Т. 1–30 апреля. – 405 л., разд. паг.
 34. **Россия.** Военное министерство. Высочайшие приказы о чинах военных. – СПб.: [б. и.] 1915. – Т. 1–31 июля. – 421 л., разд. паг. URL: <https://dlib.rsl.ru/01008265238>
 35. **Россия.** Военное министерство. Высочайшие приказы о чинах военных. – СПб.: [б. и.], 1916. – 1 июня – 13 июня. – 316 л., разд. паг. URL: <https://dlib.rsl.ru/01008496960>
 36. **Сведения** об убитых и раненных // Разведчик. – 1914. – № 1245. – С. 604–606.
 37. **Сливинский А. В.** Конный бой 10-й кавалерийской дивизии генерала графа Келлера 8/21 августа 1914 г. у д. Ярославце. – Сербия, 1921. – 60 с.
 38. **Советский** районный суд г. Улан-Удэ Республики Бурятия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sovetsky.bur.sudrf.ru/modules.php?id=2&name=info_court. – Назва з екрану.
 39. **Тинченко Я.** Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921): Наукове видання / Я. Тинченко. – К.: Темпора, 2007. – Кн. 1. – 536 с.
 40. **Харьковский** календарь на 1902 год. – Харьков: Харьк. губ. стат. ком. – разд. паг.
 41. **Харьковский** календарь на 1914 год. – Харьков: Харьк. губ. стат. ком. – разд. паг.

42. **Языков Л. В.** Краткая памятка из истории 28-го Драгунского Новгородского Его Величества короля Виртембергского полка: ко дню 200-летнего юбилея полка / Л. В. Языков. – Харьков: тип. “Южного края”, 1901. – 28 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Кудінов Дмитро Валерійович – професор кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту, керівник лабораторії історико-краєзнавчих досліджень КЗ “Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти”, доктор історичних наук, доцент (м. Суми, Україна);

Міхайліченко Микола Анатолійович – старший викладач кафедри державно-правових дисциплін та українознавства Сумського національного аграрного університету, кандидат історичних наук (м. Суми, Україна).

Д. В. Кудінов

КУ “Сумской областной институт последипломного педагогического образования”

Н. А. Михайличенко

Сумской национальной аграрный университет

УКРАИНСКИЙ СТАРШИНА НИКОЛАЙ ГЕОРГИЕВИЧ КОБЕЛЯЦКИЙ: БИОГРАФИЧЕСКИЙ ОЧЕРК

Данная публикация является первым биографическим очерком, посвященным Николаю Георгиевичу Кобеляцкому, старшине украинской армии, бравшим участие в борьбе за удержание г. Сумы под контролем Украинской Народной Республики. Осуществлена характеристика наличного корпуса источников – архивных документов, справочной литературы, “Картотеки Бюро по учету потерь на фронтах Первой мировой войны 1914–1918 гг.”, приказов о награждениях Василия и Николая Кобеляцких чинами и орденами, опубликованные в издании “Высочайшие указы о военных чинах”, газете “Русский инвалид” и журнале “Разведчик”, мемуаров бывших красных партизан и сумского уездного старосты Сергея Гребеницкого. Акцентированы участие семьи Кобеляцких в украинофильском движении в Сумах в начале XX в., в частности, в деле организации украинского кружка театральных любителей, биографии Георгия и Василия Кобеляцких – родных братьев Н. Г. Кобеляцкого. Развернуто описан боевой путь Николая Георгиевича, отмеченный наградами за участие в Первой мировой войне. Охарактеризованы его действия в качестве командира сотни конной стражи для охраны региона в период Гетманата. Наконец, раскрыта роль Н. Г. Кобеляцкого в организации обороны г. Сумы зимой 1918–1919 годов от наступления иррегулярных частей Украинской советской армии. Проанализированы причины поражения республиканских войск. Очерчено авторское видение отсутствия личной ответственности Н. Г. Кобеляцкого за провал обороны г. Сумы силами УНР. На основе источников личного происхождения дана характеристика личных качеств Н. Г. Кобеляцкого.

Ключевые слова: Николай Георгиевич Кобеляцкий, Сумы, Сергей Яковлевич Гребеницкий, Украинская Народная Республика, республиканская армия, большевики, красные партизаны, Панас Багацкий.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Кудинов Дмитрий Валерьевич – профессор кафедры педагогики, специального образования и менеджмента, руководитель лаборатории историко-краеведческих исследований КУ “Сумской областной институт последипломного педагогического образования”, доктор исторических наук, доцент (г. Суммы, Украина).

Михайличенко Николай Анатольевич – старший преподаватель кафедры государственно-правовых дисциплин и украиноведения Сумского национального аграрного университета, кандидат исторических наук (г. Суммы, Украина).

D.Kudinov

Sumy Regional Institute of Postgraduate Studies

N. Mikhaylichenko

Sumy National Agrarian University

**UKRAINIAN STARSHINA MYKOLA KOBELIATSKYI:
BIOGRAPHY OUTLINE**

This publication is the first biographical essay on Mykola Heorhiiovych Kobeliatskyi, a petty officer of the Ukrainian Army, who took part in the struggle for maintaining Sumy as a part of The Ukrainian People's Republic. The characteristic of the existing sources is performed: archive documents, reference materials, Card Index of Committee on Recording of Casualties in the WWI Fields in 1914–1918, decrees on awarding of Vasyl and Mykola Kobelyatsky with ranks and medals, published in the issue “His Imperial Majesty’s Edicts on Military Ranks” published in the newspaper Russky Invalid and magazine Rozvidnyk, memoirs of former red partisans and Sumy county governor Serhii Hrebenshchikov. Biographies of Heorgyi and Vasyl Kobelyatsky, blood brothers of Mykola Kobelyatsky, are supplied. Special emphasis is put on the participation of the Kobelyatskys in the Ukrainophile movement in Sumy at the beginning of the 20th century, particularly in the organization of Ukrainian amateur theatre group. Moreover, the military victory of Mykola Heorhiiovych, marked by state awards for participating in the WWI alongside the Russian Imperial Army, is specified in detail. His actions on the post of the commander of the cavalry custody, created for the protection of the region in Hetmanate time. Furthermore, the role of M. H. Kobeliatskyi in the organization of the defense of Sumy in the winter of 1918-1919 against the offence of the Ukrainian Soviet Army irregular troops is revealed. The reasons for the defeat of the republican troops are outlined. The authors’ vision of the lack of personal responsibility of M. H. Kobelyatsky for the failure of the Sumy city by the UNR is highlighted. On the basis of the sources of personal origin the characteristic of M. H. Kobeliatskyi’s personal qualities is given.

Key words: *Mykola Heorhiiovych Kobeliatskyi, Sumy, Grebentshikov Sergei, The Ukrainian People's Republic, the Republican Army, the Bolsheviks, the Red Partisans, Panas Bahatskyi.*

REFERENCES

1. *Vospominaniya* generala Sergeya Yakovlevicha Grebenshikova / Sost. Yu. Arbatskaya. – Simferopol: N. Orlanda, 2009. – 343 s.
2. *Vyisochayshie* nagrody ob'yavlenyie v Vyisochayshem prikaze 22 dekabrya 1915 g. // *Russkiy invalid*. – 1916. – № 6. – S. 1.

3. *Vyisochayshie* nagrody ob'yavlenyie v Vyisochayshem prikaze 28 dekabrya 1915 g. // Russkiy invalid. – 1916. – № 9. – S. 1–3.
4. *Vyisochayshie* prikazyi. Besplatnoe prilozhenie // Razvedchik. – 1914. – № 1214. – S. 33–40.
5. *Vyisochayshie* prikazyi. Besplatnoe prilozhenie // Razvedchik. – 1914. – № 1226. – S. 153–160.
6. *Vyisochayshie* prikazyi. Besplatnoe prilozhenie // Razvedchik. – 1915. – № 1270. – S. 101–124.
7. *Vyisochayshie* prikazyi. Besplatnoe prilozhenie // Razvedchik. – 1915. – № 1274. – S. 213–244.
8. *Vyisochayshie* prikazyi. Besplatnoe prilozhenie // Razvedchik. – 1915. – № 1285. – S. 589–626.
9. *Derzhavnyi* arkhiv Sumskoi oblasti (DASO). F. 1. Op. 1. Spr. 132: Vidnoshennia Sumskoho povitovoho komisariatu v misku upravu y bank pro vidvedennia prymishchen dlia rozkvarthyrovanykh viisk. – 562 ark.
10. *DASO*. F. 1. Op. 1. Spr. 139: Knyha obkladannia zboramy vlasnykiv budynkiv na koryst armii Denikina. – 115 ark.
11. *DASO*. F. 1. Op. 2. Spr. 36: Spravy Kharkivskoho hubernskoho rozporiadchoho komitetu, zaiavy vlasnykiv kvartyr pro rozkvarthyruvannia viisk. Spysok ofitseriv. T. II. – 269 ark.
12. *DASO*. F. 744: Metrychna knyha Pokrovskoi tserkvy m. Sumy. Op. 1. Spr. 23. – 919 ark.
13. *DASO*. F. P-9. Op. 1. Spr. 9: Spohady uchasnykiv revoliutsii 1917–1919 rr. Avtobiohrafii. – 294 ark.
14. *DASO*. F. R-2362. Op. 1. Spr. 60: Kopii spohadiv uchasnykiv revoliutsiinoho rukhu 1917 r. na Sumshchyni. – 225 ark.
15. *Derzhavnyi* arkhiv Kharkivskoi oblasti. F. 29. Op. 1. Spr. 61: Pro zatverdzhennia statutu “Sumskoho malorosiiskoho hurtka liubyteliv dramatychnoho y muzychnoho mystetstv”. – 8 ark.
16. *Kobelyatskiy* Vasiliy Georgievich [Elektronniy resurs] // Baza danyih “Uchastniki Belogo dvizheniya v Rossii” na yanvar 2016. – Rezhim dostupu: http://swolkov.org/2_baza_beloe_dvizhenie/2_baza_beloe_dvizhenie_abc-01.htm. – Nazva z ekranu.
17. *Kobelyatskiy* Vasiliy Georgievich. Kartochka ranennogo (kontuzhennogo). “Kartoteka Byuro po uchetu poter na frontah Pervoy mirovoy voyni 1914–1918 gg.” [Elektronniy resurs] // Pamyati geroev Velikoy voyni 1914–1918. Portal posvyaschennyiy sobyitiyam i geroyam Pervoy mirovoy voyni 1914–1918 / Ministerstvo oborony Rossiyskoy Federatsii; Russkoe istoricheskoe obschestvo; Federalnoe arhivnoe agentstvo. – Rezhim dostupu: <http://gwar.mil.ru/cartoteka/yalutorovsk/532667/>. – Nazva z ekranu.
18. *Kobelyatskiy* Georgiy Georgievich (1884): Zhertvi politicheskogo terrora v SSSR; Kniga pamyati Nizhegorodskoy oblasti [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: [https://ru.openlist.wiki/Kobelyatskiy_Georgiy_Georgievich_\(1884\)](https://ru.openlist.wiki/Kobelyatskiy_Georgiy_Georgievich_(1884)). – Nazva z ekranu.
19. *Kobelyatskiy* Nikolay Georgievich [Elektronniy resurs] // Baza danyih “Uchastniki Belogo dvizheniya v Rossii”. Bukva K. – Rezhim dostupu: http://swolkov.org/2_baza_beloe_dvizhenie/2_baza_beloe_dvizhenie_abc-01.htm. – Nazva z ekranu.
20. *Kobelyatskiy* Nikolay Georgievich. Kartochka ranennogo (kontuzhennogo). “Kartoteka Byuro po uchetu poter na frontah Pervoy mirovoy voyni 1914–1918 gg.” [Elektronniy resurs] // Pamyati geroev Velikoy voyni 1914–1918. Portal posvyaschennyiy sobyitiyam i geroyam Pervoy mirovoy voyni 1914–1918 / Ministerstvo oborony Rossiyskoy Federatsii; Russkoe istoricheskoe obschestvo; Federalnoe arhivnoe agentstvo. – Rezhim dostupu: <http://gwar.mil.ru/cartoteka/yalutorovsk/393343/>. – Nazva z ekranu.
21. *Kovalov M. D.* Za schastya narodne / M. D. Kovalov // Zhovten na Sumschyni: spogadi uchasnykiv VelikoYi ZhovtnevoYi sotsialIstichnoYi revolyutsyi na Ukraini. – Sumi: Sumske oblasne vidavnytstvo, 1958. – S. 32–35.
22. *Kosarev A., Harchenko O.* Polk Bagatskogo / A. Kosarev, O. Harchenko // Leninskay pravda. – 1966. – № 218. – S. 3.
23. *Kudinov D. V.* Viyskove protistoyannya bilshovitskih ta respublikanskih viysk za m. Sumi u grudni 1918 r. – sichni 1919 r. / D. V. Kudinov // Sumskiy Istoriko-arhivniy zhurnal: naukoviy zhurnal z IstorIyi ta arhIvoznavstva UkraYini. – 2017. – XXIX. – S. 55–68.

24. *Mestnaya zhizn* // Sumskoy vestnik. – 1918. – № 179. – S. 4.
25. *Nakaz* sumskoho povitovoho komendanta // Sumskoi vestnyk. – 1918. – № 180. – S. 1.
26. *Obiava* // Luch. – 1918. – № 27. – S. 1.
27. *Oholoshennia* // Sumskoi vestnyk. – 1918. – № 179. – S. 1.
28. *Otchet* o deyatelnosti Sumskogo malorossiyskogo kruzhka lyubiteley dramaticheskogo i muzyikalnogo iskusstv za 1910–1911 g. – Sumyi: Tip. P. Vertikova, 1911. – 30 s.
29. *Postanovlenie* VTSIK ot 22.11.1926 “O vvedenii v deystvie Ugolovnoho Kodeksa R.S.F.S.R. redaktsii 1926 goda” (vmeste s “Ugolovnyim Kodeksom R.S.F.S.R.”) [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=3274#07463461661358275>. – Nazva z ekranu.
30. *Rossiyskiy* gosudarstvenniy arhiv kinofotodokumentov. Gruppa ofitserov 9-y armii, nagrazhdennykh ordenom sv. Georgiya 4-y stepeni, otkomandirovannykh ot shtaba 9-y armii v Stavku Verhovnogo glavnokomanduyushchego. Shifr: Al-32 sn. 52 [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://photo.rgakfd.ru/showObject.do?object=1808067176>. – Nazva z ekranu.
31. *Rossiya*. Voennoe ministerstvo. Vyisochayshie prikazyi o chinah voennykh [Elektronniy resurs]. – SPb.: [b. i.], 1914. – T. 15 iyulya – 31 oktyabrya. – 493 l., razd. pag. – Rezhim dostupu: <https://dlib.rsl.ru/01008244805>. – Nazva z ekranu.
32. *Rossiya*. Voennoe ministerstvo. Vyisochayshie prikazyi o chinah voennykh [Elektronniy resurs]. – SPb.: [b. i.], 1915. – T. 1–31 oktyabrya. – 430 l., razd. pag.
33. *Rossiya*. Voennoe ministerstvo. Vyisochayshie prikazyi o chinah voennykh. – SPb.: [b. i.], 1915. – T. 1–30 aprelya. – 405 l., razd. pag.
34. *Rossiya*. Voennoe ministerstvo. Vyisochayshie prikazyi o chinah voennykh. – SPb.: [b. i.] 1915. – T. 1–31 iyulya. – 421 l., razd. pag. URL: <https://dlib.rsl.ru/01008265238>
35. *Rossiya*. Voennoe ministerstvo. Vyisochayshie prikazyi o chinah voennykh. – SPb.: [b. i.], 1916. – 1 iyunya – 13 iyunya. – 316 l., razd. pag. URL: <https://dlib.rsl.ru/01008496960i>
36. *Svedeniya* ob ubityih i ranennyih // Razvedchik. – 1914. – № 1245. – S. 604–606.
37. *Slivinskiy A. V.* Konnyi boy 10-y kavaleriyskoy divizii generala grafa Kellera 8/21 avgusta 1914 g. u d. Yaroslavitse. – Serbiya, 1921. – 60 s.
38. *Sovetskiy* rayonniy sud g. Ulan-Ude Respubliki Buryatiya [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://sovetsky.bur.sudrf.ru/modules.php?id=2&name=info_court. – Nazva z ekranu.
39. *Tynchenko Ya.* Ofiterskiy korpus Armii Ukrainskoi Narodnoi Respubliki (1917–1921): Naukove vydannia / Ya. Tynchenko. – K.: Tempora, 2007. – Kn. 1. – 536 s.
40. *Harkovskiy* kalendar na 1902 god. – Harkov: Hark. gub. stat. kom. – razd. pag.
41. *Harkovskiy* kalendar na 1914 god. – Harkov: Hark. gub. stat. kom. – razd. pag.
42. *Yazykov L. V.* Kratkaya pamyatka iz istorii 28-go Dragunskogo Novgorodskogo Ego Velichestva korolya Virtembergskogo polka: ko dnyu 200-letnego yubileyu polka / L. V. Yazykov. – Harkov: tip. “Yuzhnogo kraja”, 1901. – 28 s.

ABOUT THE AUTHOR

Kudinov Dmytro Valeriyovych – Professor of the Department of Pedagogy, Special Education and Management, Head of the Laboratory of Historical and Local Studies at the Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Doctor of History, Associate Professor (Sumy, Ukraine);

Mikhailichenko Mykola Anatoliyovych – Senior Lecturer at the Department of State Law Disciplines and Ukrainian Studies of Sumy National Agrarian University, Candidate of Historical Sciences (Sumy, Ukraine).